

tárgyas, meggyőző fejtegetés ez mind, de itt-ott mégis érezzük, hogy még mindig nincs meg zavartalan tisztaságában a történeti távlat.

A politikus ismertetése után külön fejezetet szentel a műbírálónak. Rákosi a politikai küzdelmeiktől gyakran menekült a művészet és irodalom kérdéseire. Bensőséges kapcsolatot tartott a magyar szellemi élettel s alig volt a magyar művészeti és irodalmi életnek kimagaslóbb jelensége, mely figyelmét elkerülte volna. Leginkább az irodalmi kérdések s költői alkotások elemzése vonzották. Eleinte rokonszenve tüntetően a Budapesti Szemle ellen fordította, csupa olyan értékeket keresett, melyeket ez nem tudott megbecsülni. Szépen elemzi a szerző Rákosinak Gyulaihoz való viszonyát, finoman tárja fel ellentétes nézeteik kritikai gyökereit s tapintatosan kapcsolja őket ellentéteik mellett is egymáshoz annak kiemelésével, hogy a nemzeti hagyományok védelmét a nyugatosokkal szemben Rákosi vette át Gyulaitól. Meggyőzően védi meg Rákosit az ellen a vád ellen, hogy a konzervatív harcocs egykor irodalmi forradalmat indított, kimutatván, hogy Rákosi helyzete évtizedek alatt természetesen változott, de eszményei ugyanazok maradtak.

Végül eredményül Rákosi hírlapírói munkásságának jelentőségét abban látja, hogy ő tartotta fenn a benső kapcsolatot az elnyomatás kora, valamint a XIX. század vége s a XX. század eleje közt — ő mentette meg «a modern magyar állam kialakulásának borzasztó válságai között a reá bízott gazdag örökséget, a nagy magyar idealizmus korának nemes hírlapirodalmi hagyományait.»

A könyv megnyilatkoztatja szerzőjének minden kiváló írói erényét: a tanulmány lelkiismeretes elmélyedését és gazdagságát, az anyagon uralkodó, művészi gonddal szerkesztő képességét, az előadásnak komoly egyszerűsége mellett is lendületes emelkedettségét és választékoságát. Egyaránt méltó szerzőjéhez, Rákosi Jenő pályájához s ahhoz a Társasághoz, mely közrebo- csátotta.

KÉKY LAJOS.

Ady-Múzeum. I. k. Szerkesztették: Dóczy Jenő és Földessy Gyula. Budapest, Athenaeum, év. n. N. 8-r., 184 l.

A szerkesztők kettős célt tűztek kiadványuk elé. «Elsősorban történeti adatgyűjtemény, irodalom- és kortörténeti adattár»-nak szánták, melyben hoznak «minden adalékot, mely Ady életére és korára, világnézeti és művészeti fejlődésére világot vethet», de nem zárkoznak el «nagyobb összefoglaló tanulmányok közlése elől sem, melyek Adyval olyan didaktikus céllal foglalkoznak, hogy a XX. század e legnagyobb lírai lángelméjének ismerete minél teljesebbé váljék a közönség körében s kultusza elfoglalja az őt megillető helyet a nemzet köztudatában» (7 l.). Az adatok közlésében különben szigorú tárgyilagosságra, a világnézeti és politikai elfogultság teljes kizárására törekszik a szerkesztőség, és meg kell adni, hogy Földessy adalékaiban az Ady és A Holnap körüli vitához becsülettel állja szavát. De azért nemcsak a «didaktikus» részeknek van propagandaízüük. Az adatok legnagyobb része Ady fanatikus híveitől került ki, és ők szinte bele akarják kényszeríteni az olvasóba a maguk rajongását. A szerkesztők már a főntebb idézett sorokban a XX. század legnagyobb lírai lángelméjének nevezik ki Adyt, később

pedig egyikük, Földessy «a világ alighanem legnagyobb lírikusá»-nak teszi meg (140. l.). E hang végigvonul szinte az egész kötetben. Kőmives Nagy Lajos, aki a többek között Adynak Zilah városával való kapcsolatáról cseveg, oly megilletődéssel kutatja a költő diákéveinek állomásán Ady Endre lépéseit, mint a «vakbuzgó zarándok, aki a búcsújáróhely minden követ szent magábaszállással tapogatja végig» (38. l.). Csakugyan egyedül ez a vakbuzgósága mondathatja vele, hogy «Ady a legcsodálatosabb magyar fa, aki fajtájának legnemesebb ojtású kivirágzása volt» (32. l.). Megdöbbenő, hogy Oláh Gábor is le tudta írni e szavakat: «Ő (Ady) az első magyar költő, aki életét is belekapcsolja a Nyugat magasabbrendű kultúrájába, nemcsak költészetét» (117. l.). Ugyan, mit értenek ezek az urak Nyugat kultúráján, vagy egyáltalában kultúrán, mit a magyarság történeti hivatásán, ha Ady életét belekapcsolódásnak tartják a nyugati magasabb kultúrába és őt magát fajunk eszményének? El merem mondani, nem vagyok elfogult Ady Endrével szemben, látom azt, amiben igazán kiváló, azért megértem hatását, tudom értékelni irodalomtörténeti jelentőségét, de fellázad a lelkem, mikor őt az egész, *egészséges* magyar nép méltó képviselőjének akarják felterrorizálni. Sajátságos, a régi tekintélyek rombolói hogy lesznek új bálvány imádói.

A közlemények jelentősége különböző. Nagyon jellemzőknek tartom Kardos Lászlónak és Földessy Gyulának összeállításait. (*A fiatal Ady világa*, illetőleg: *Adalékok az Ady és A Holnap körüli vitához.*). Nem tudom, mennyi volt a fiatalos pózolás Ady debreceni írásaiban, de az első látásra — az értékeléseken kívül — igazat kell adnunk Kardosnak, aki szerint Adynak «a világról és az emberekről alkotott nézetei az idők folyamán csak széptültek és mélyültek, csak finomultak és tudatosodtak, — de sziklaszilárd alapjaik már a debreceni években lerakódtak» (51. l.). Érdekes áttekinteni Ady fogadását az irodalomban. Sokszor halljuk a vádat, hogy a «régii költészet» képviselői nem ismerték fel Adyt, nem karolták fel eléggé, s ők az okai, hogy téves utakra sodródott. Az igazság az, hogy szinte minden valamirevaló «régivágású» kritikus felismerte Adyban azt, ami valódi érték, de hogy ölelhetnék volna magukhoz őt, aki szeges ellentétben állott sok mindennel, ami az egészséges magyar érzés számára szent volt és lesz mindenkor? Ha hibáztak az «öregék», egyik fő hibájuk az volt, hogy harcukban igazukért nem volt mindig elég lendület és bátorság (v. ö. 96. l.). Nincs tanulság nélkül Dóczy Jenő cikke (*Ady, a holnaposok és a szocialisták*), s van valami pikantéria Földessynek két magyarázó közleményében (*Az Özvegy legények tánca vagy: Hogy kell Adyt olvasni?, Egy kis ellenszeminárium Hatvány Ady világához*). Lám, nemcsak mink nem látunk tisztán Ady körül, Földessy szerint a szakértő Hatvány is hányszor értelmetlenül áll Ady sorai előtt, s a költő legjobb ismerője, Földessy is csak most érti meg az egyik költeményt és 20 lapon keresztül magyaráztatja a 28 rövidke sort!

A kötet Ady párizsi noteszéből is közöl 4 lapnyi följegyzést. Jellemző Ady göggyére és önismeretére (?) a következő bejegyzés: «Én mindig csalódtam, valahányszor valami új könyvet, írást elolvastam. Ha van az ellenem emelt vádak között hazug, az hazug, hogy én réám bárki is hatott!»

KOCSIS LÉNÁRD.